

Krigare från Lysing vid 1800-talets början

Av Gunnar Rörby

De många krig, som vårt land varit invecklat i, har kostat otaliga soldaters liv. Från år 1805 till och med 1814 utkämpades tre krig. Ute i Europa var läget förvirrande. Napoleon, Frankrikes krigsgalne diktator, behärskade Centraleuropa, och eftersom Sverige där ägde en besittning, Pommern, blev vårt land i oktober 1805 indraget i övriga staters konflikt med Frankrike. Hösten 1806 ryckte fransmännen upp mot Pommern. I närheten av Lübeck tog de den 7 november en svensk styrka, åtta kompanier ur Östgöta Livgrenadjärregementets rusthålldivision, omkring 1200 man, tillfånga, däribland Vadstena och Skeninge kompanier. Soldaterna i Lysing tillhörde Vadstena kompani.

Svenskar i fransk fångenskap

I drygt tre år hölls sedan svenskarna fångna i Frankrike. Den 24 november 1809 frigavs de. Den långa marschen hemåt gick över staden Wismar, dit styrkan anlände den 14 januari 1810. Efter en månads uppehåll fortsattes marschen, och i slutet av februari var man framme i Stralsund. Därifrån överskeppades soldaterna till Ystad, och där steg man i land den 15 april år 1810.

Den 3 september samma år drogs kompanierna samman till Linköping, där de avmönstrades inför generallöjtnanten J. A. Cronstedt. I rullorna inskrevs de soldater, som den dagen erhöll avsked. Vadstena kompani decimerades med 16 man och Skeninge med 21. De i Lysing och Dal boende avskedade soldaterna uppräknas här nedan.

Ödeshög:

Olof Brodd, Broderyd, 40 år, 20 tjänsteår, Jöns Lantz, Härstorp, 49 år, 30 tjänsteår, Nils Stark, Kopparp, 45 år, 23 tjänsteår.

Stora Åby:

Anders Amunder, Amundeby, 37 år, 18 tjänsteår, Johan Fyr, Bonderyd, 27 år, 6 tjänsteår.

Wäfersunda:

Petter Wäfver, Wäfersunda gård, 38 år, 18 tjänsteår.

Rogslösa:

Johan Rolf, Rogslösa gård, 30 år, 6 tjänsteår, Gabriel Pallatz, Wilseberga, 29 år, 9 tjänsteår, Hans Wiman, Wilseberga, 41 år, 20 tjänsteår.

Herrestad:

Anders Stolt, Herrestads gård, 27 år, 6 tjänsteår.

Strå:

Anders Wenus, Kjedevad, 33 år, 10 tjänsteår, Petter Qvarnström, Qvarngården, 39 år, 20 tjänsteår.

Svanshals:

Sven Cato, Wallby, 29 år, 7 tjänsteår.

Kumla:

Isac Holm, Åsby, 44 år, 21 tjänsteår, Johan Ragwitt, Åsby, 32 år, 6 tjänsteår.

Heda:

Sven Hagman, Hattorp, 51 år, 31 tjänsteår.

Lantvärnsmän utskrevs i socknarna

När finska kriget bröt ut den 21 februari 1808, var den svensk-finska indelta armén otillräcklig för att kunna stoppa det ryska anfallet. Tre veckor senare följde så den danska krigsförklaringen. Den 14 mars utfärdade Gustav IV Adolf en order, vilken innebar, att ogifta män i åldern 18—25 år skulle inkallas till krigstjänst. Styrkan bestämdes till 30.000 man och erhöll benämningen lantvärn.

I Stora Åby utskrevs 39 man och i Ödeshög 31. Lantvärnets utrustning både ifråga om kläder och vapen, var ytterst bristfällig, och männens utbildning var obefintlig. Redan i juli 1808 behandlade sockenstämmorna en begäran om bidrag till beklädnad av de utskrivna. Sockenmännen tvekade eftersom man nyligen utrustat långt flere krigsmän än de flesta andra församlingar i Vadstena län. När man tänkt efter en stund, avgjordes frågan, och i protokoll skrev ordf., kyrkoherde Carl Gustaf Ekman:son:

... Voro socknemännen villiga att gå hans Kongl. Maj:ts önskan till mötes. Beslutet innebar, att 32 skilling banco genast skulle uttagas från varje helt hemman och i proportion därtill av de mindre hemmansdelarna. Varje dräng över 15 år och varenda torpare skulle betala 8 skilling banco.

Om dessa lantvärnsmäns öde vet man just ingenting. Flertalet dukade under av vanvård och sjukdom, framför allt tyfus. Endast ett fåtal stupade i strid. Hur många kom åter till hemorten? Ja, därom finns inga uppgifter.

Nästa gång gick man mot Napoleon

När Sverige nästa gång åter drogs in i krig mot Frankrike och Danmark, år, 1813, var dock beredskapen i bättre skick. Våren 1811 utkom en kunglig förordning, vari bestämdes, att varje socken skulle uttaga s. k. förstärkningsmanskap, ett visst antal i förhållande till folkmängden. Dessa män, mellan 20 och 45 år, skulle utgöra reserv till den ordinarie indelta soldatarmén.

Från Stora Åby uttogs 13 man och från Ödeshög 14. Den som frivilligt anmälde sig erhöll mer i ersättning än den som tvångskommenderades. Endast tre frivilliga anmälde sig från Stora Åby och fyra från Ödeshög. Måndagen den 31 juli uppvisades manskapet från Ödeshög för höga vederbörande i Linköping. Skattemannen Johannes Persson i Lyckan och

dito Lars Persson i Ödeshögs Gatugård ansvarade för manskapets inställelse. Klockan 4 på morgonen startade de fyra skjutsarna från Ödeshögs kyrka. En vecka senare uppvisades mannarna från Stora Åby. För den transporten svarade tre man, hovrättskommisariern S. Sundelius, gealidigern Lars Högendal och rusthållaren Bengt Nilsson, Syllerstorp.

Ersättningen (solden) till förstärkningskarlarna måste sockenborna själva betala. Men en del nekade lämna sin tribut, varför de restfördes och bötfälldes.

Samling i Skeninge

I mars och juni 1812 beordrades förstärkningsmanskapet från hela västra Östergötland att inställa sig på kampementsplatsen Lövingsborg vid Skeninge för mönstring och övning i exercis under 18 dagars tid. Nu var ordningen vid militära operationer annorlunda än förut. Samtliga karlar mättes och bokfördes i rullor, där födelseår, längd och eventuella defekter antecknades. Den äldste var 44 år och den yngste 18.

Några av de längsta karlarna mätte en längd av 5 fot och 7 1/2 tum, d. v. s. 1.74 m. (1 fot = 3.048 dm, 1 tum = 0.297 dm). Den minsta var 5 fot, men han kasserades. "För liten och därför otjänstbar", står det antecknat i rullan. Sedan dröjde det bara ett knappt år innan förstärkningen inkallades under fanorna. I början av april 1813 kom ordern till Livgrenadjärregementets förstärknings- och ordinarie manskap om inställelse i Skeninge för krigstjänstgöring.

Söndagen den 18 april marscherade så Vadstena kompani till Sjuntorp i Bjälbo, där manskapet inkvarterades. Dagen därpå tågade man till Skeninge, där hela den sammandragna styrkan, 1.600 man, utrustades. En man från varje socken följde kompaniet, och denne svarade sedan för hemforslingen av mannarnas civila kläder.

Snabb färd mot Karlskrona

En av officerarna på Vadstena kompani, fänrik Samuel Fredrik Siösteen från Rogslösa skrev dagbok. Anteckningarna utgavs 1915 i bokform under titeln Minnen från tyska fälttåget 1813—1814. Siösteen berättar, att han i Skeninge placerades på 3:e fältkompaniet under djup saknad av sitt gamla kompani.

Onsdagen den 21 april transporterades regementet mot Karlskrona. Efter första dagens marsch togs nattkvarter i Ödeshögs kyrkby och angränsande byar. Klockan 5 dagen därpå uppbrott. Lördagen den 24 april klockan 6 på aftonen var man framme i Karlskrona — här måste ha varit mycket snabb förflyttning efter häst. Den 9 maj avseglade regementet mot Tyskland. Efter fälttåget i Tyskland överfördes de svenska trupperna till Norge, som då tillhörde Danmark. Sista dagen i augusti år 1814 fick Siösteen en månads permission. Vid gladaste lynne reste han i ilfart hemåt, och den 3 september anlände han till Rogslösa.

För att ådagalägga sin patriotism och erkänsla mot fosterlandets försvarare, beslutade sockenstämman i Ödeshög den 24 april 1814 om understöd till utblottade krigsmän och deras i fattigdom lämnade änkor och barn. Understödet skulle utlämnas ur sockenmagasinet, i vilket varje helt hemman skulle insätta en fjärdedels tunna korn till en fond. Säden skulle sedan utlånas eller utdelas till de nödställda.

Även enskilda församlingsbor ömmade för uttjänta, fattiga krigsmän. Rusthållaren Hans Hansson i Munkeryd intog på sina ägor avskedade livgrenadjären Anders Wetter med hustru och barn och lovade att ansvara för familjens framtida bärning.

Den här omnämnde fänriken Samuel Fredrik Siösteen var son till löjtnant Magnus Siösteen och hans maka Hedvig Beata Trolle och född i Väversunda. Han var kusin med Jöns Jakob Berzelius och levde mellan 1788 och 1863. Efter avsked ur krigstjänsten 1822 var han tulltjänsteman. S. F. Siösteen var gift fyra gånger. En dotter i tredje äktenskapet, prostinnan Hedvig Blomqvist, Västra Tunhem, Västergötland, levde ända till 1930! Hon är nog en av de mycket få personer i vår tid, som kunnat säga: — Min far var med om att slå Napoleon!

Titta noga på prostinnan Hedvig Blomqvist (1833—1930), dotter till fänrik S. F. Siösteen! Hon är nog en av de mycket få personer i vår tid som kunnat säga: — Min far var med om att slå kejsar Napoleon.